

Co máme dělat, když máme doma nadané dítě?

Co to znamená nadání a mimořádné nadání

Nadání je nejčastěji definováno jako soubor schopností, které umožňují člověku dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Uvádí se, že takových jedinců je v populaci 3 – 10% (někde až 20%). Mimořádné nadání se může objevit v mnoha oblastech, např. v oblasti rozumových schopností, ale také v tvořivosti, hudbě, tanci nebo sportu.

Vzdělávání nadaných dětí, žáků a studentů je legislativně zakotveno:

- Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění, v § 16 – 19;
- Vyhláškou č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v platném znění (dále též jen Vyhláška 27) – vzdělávání nadaných se věnuje zejména část čtvrtá.

Za mimořádně nadaného žáka se pro účely této vyhlášky považuje především žák, jehož rozložení schopností dosahuje mimořádné úrovně při vysoké tvořivosti v celém okruhu činností nebo v jednotlivých oblastech rozumových schopností, v pohybových, manuálních, uměleckých nebo sociálních dovednostech. Zjišťování mimořádného nadání včetně vzdělávacích potřeb žáka provádí školské poradenské zařízení ve spolupráci se školou, která žáka vzdělává.

V případech mimořádného nadání v jiné oblasti než intelektové (obvykle zejména sportovní a umělecká) se školské poradenské zařízení opírá a odborný posudek experta (sportovního trenéra, pedagoga umělecké školy, apod.)⁹ a navazuje vyšetřením dalších oblastí osobnosti nadaného, které mohou mít vliv na průběh jeho vzdělávání – např. jsou důležité pro zvážení vhodnosti, resp. vypracování IVP.

Máme doma mimořádně nadané dítě? Jak toto rozpoznat?

Jedním z prvních signálů kognitivního nadání u dětí bývá brzké čtení a počítání. U některých nadaných bývá časný vývoj řeči, tyto děti rychle a dobře mluví, mají širokou slovní zásobu odpovídající dětem staršího věku. Jiné mimořádně nadané děti jsou však introverti, kteří toho moc nenamluví. I proto se někdy stává, že paní učitelky v mateřské škole doporučují odklad školní docházky proto, že dítě nekomunikuje, málo se projevuje a spousta věcí ho nebaví, vlastně se jeví, jako školsky nezralé. V první třídě se z tichého dítěte může stát rušitel, který ruší proto, že vyžaduje jinou činnost, než mají prvňáčci, protože tato látka je pro ně nedostačující.

Projevy nadaného dítěte:

- spontánní čtení před vstupem do školy, čte rychle a hodně
- vyhledává v encyklopediích, slovnících
- přátelí se se staršími dětmi, rád diskutuje s dospělými, klade často originální a různorodé otázky netypické pro jeho věk
- stále klade otázky “ Proč?“, ptá se na příčiny, důvody
- nudí se při rutinních činnostech, odmítá příliš jednoduché činnosti
- vnímá citlivě nespravedlnost
- má smysl pro humor
- má bohatou slovní zásobu
- zajímá se o oblast vesmíru, vzniku světa, dějiny, prehistorii

Mýty a předsudky o nadaných dětech:

Některé předsudky ve společnosti mohou být i zdrojem pocitu nepochopení těchto dětí. Uvádíme výčet jen některých:

- všechny nadané děti jsou automaticky úspěšné a šťastné,
- je nadané, protože všechno umí a všechno mu jde,
- všechny nadané děti jsou si podobné,
- dítěti ve škole nejde matematika, tudíž nemůže být nadané,
- nadané dítě se výborně učí, je studijní typ,
- nadané dítě se samo rozvine a není potřeba mu poskytovat žádnou pomoc,
- je chytřejší než ostatní děti, rádi se učí a rádi chodí do školy, jsou úspěšnější v praktickém životě,
- IQ testy poskytují stoprocentní potvrzení nadání a vysoké inteligence.

Diagnostika nadání a mimořádného nadání

Co nejčastěji přivádí rodiče k psychologickému vyšetření:

- rodina, školka nebo škola si všimne projevů nadání a žádá o identifikaci a doporučení
- na doporučení klinického psychologa, školního psychologa, Menzy nebo jiného sdružení, kteří provedli depistáž ve školce, škole
- žádost kvůli předčasnému nástupu do školy
- nudí se ve školce, ve škole
- má výchovné nebo vztahové obtíže v kolektivu
- má výukové obtíže

Jak probíhá vyšetření v PPP

Diagnostika mimořádného nadání u dítěte má komplexní charakter, jelikož cílem výchovy a vzdělávání nadaného není pouze podporovat rozvoj a další uplatnění nadání, nýbrž napomáhat harmonizaci vývoje celé osobnosti nadaného. Zahnuje jak pedagogickou diagnostiku učitelů, která se zabývá výkony a chováním dítěte v edukační situaci, tak komplexní diagnostiku realizovanou na poradně, kde s dítětem pracuje psycholog a speciální pedagog. Učitel při pozorování a následné pedagogické diagnostice využívá principu dynamické diagnostiky a jedinečných diagnostických příležitostí souvisejících s tím, že má možnost pracovat s žákem průběžně a dlouhodobě. Psycholog a speciální pedagog spolupracují při diagnostice a následné péči o nadané dítě jak mezi sebou, tak také s rodinou a školou.

Komplexní diagnostika mimořádného intelektového nadání realizována na poradně zpravidla zahrnuje tyto oblasti:

- Počáteční etapou je vždy diagnostika celkové intelektové úrovně a profilu jedince. Sleduje se rovněž jeho tvořivost a osobnost.
- Dále jeho součástí je i vyhodnocení sociální a komunikační dovednosti, matematických schopností a dovednosti.
- Rovněž se sleduje úroveň rozvoje dílčích kognitivních funkcí (percepce sluchová a zraková), pozornost a paměť, lateralita a grafomotorika.
- Speciální pedagog následně zjišťuje i úroveň čtení a psaní a dalších školních znalostí a dovedností.
- Rovněž je sledován i učební styl a využívané učební strategie, pracovní charakteristiky a volní vlastnosti (včetně seberegulace a seberízení ve vztahu k učení).
- Velmi důležitým prvkem v celkovém posouzení nadání dítěte jsou i jeho mimořádné výkony a produkty v oblasti školní a mimoškolní (např. na základě portfolia) jakožto konkrétní projevy nadání.

Striktně vzato se tak jedná o diagnostiku intelektového nadání ve všech složkách (v rozumových schopnostech, tvořivosti a motivaci) a jeho projevů v oblasti školní a mimoškolní.

Následně na základě závěrů diagnostického procesu, který zahrnuje i úvodní a závěrečný pohovor se zákonnými zástupci, hledáme společně neoptimálnější nastavení doporučení a případných podpůrných opatření a to rovněž ve spolupráci se školou a s ohledem na celkový přínos v procesu rozvoje nadání a osobnosti nadaného dítěte.

Zdroje:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění
- Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, v platném znění

Užitečné odkazy pro rodiče

- www.talentovani.cz
- www.nadanedeti.cz
- www.chytredite.cz
- www.npicr.cz
- www.nadanedeti.sk
- www.menza.cz
- www.talent-nadani.xf.cz

Užitečné odkazy pro učitele

Při vyhledávání rozšiřujících úkolů či tvořivých postupů je možné využít například následující internetové odkazy:

- www.rvp.cz
- www.talentovani.cz
- www.npicr.cz
- www.talent-nadani.cz
- www.centrumnadani.cz
- www.ctm-academy.cz
- www.debruar.cz
- www.ceskaskola.cz
- www.matematickyklok.net
- www.logickaolympiada.cz
- www.proskoly.cz
- <http://nadani.zshalkova.cz/index.php?obsah=napadnik>
- hadanky.chytrak.cz
- www.chytredite.cz
- www.nadanedeti.cz
- www.nadanijetrebarozvijet.cz
- www.eshop-rychle.cz/dyscentrum
- www.poznavackaprirody.cz
- www.mutabene.cz

Vhodné materiály k procvičování

Celkový rozvoj:

- ADÁMKOVÁ, Petra a kol. *Koumák pro druháky: rozšiřující pracovní sešit pro všechny druháky, kteří chtějí vědět a přemýšlet ještě víc...* Vydání 1. Brno: Didaktis, 2016, ISBN 978-80-7358-259-3
- ADÁMKOVÁ, Petra a kol. *Koumák pro třetíáky: rozšiřující pracovní sešit pro všechny třetíáky, kteří chtějí víc vědět a přemýšlet ještě víc...* Vydání 1. Brno: Didaktis, 2017, ISBN 978-80-7358-260-9
- BRLICOVÁ, Věra a kol. *Koumák pro čtvrtáky: rozšiřující pracovní sešit pro všechny čtvrtáky, kteří chtějí víc vědět a přemýšlet ještě víc....* Vydání 1. Brno: Didaktis, 2018, ISBN 978-80-7358-288-3
- REZKOVÁ, Vlasta a TUMPACHOVÁ, Lucie. *Rozvoj inteligence: soubor pracovních listů pro nadané děti.* Praha: Pražská pedagogicko-psychologická poradna, 2009.

Matematika a logika:

- BUDÍNOVÁ, Irena et al. *Úlohy z matematiky pro bystré a nadané děti prvního stupně ZŠ, jejich učitele a rodiče: škály pro identifikaci nadání, zkušenosti s nadanými žáky.* 1. vydání. Brno: Edika, 2016. 96 stran. ISBN 978-80-266-1012-0
- KASLOVÁ, Michaela, FIALOVÁ, Dana a ČÍŽKOVÁ, Romana. *Sbírka úloh z matematiky pro 2. a 3. ročník základní školy.* 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2001
- KASLOVÁ, Michaela et al. *Sbírka úloh z matematiky pro 4. a 5. ročník základní školy.* 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2002
- ŠAROUNOVÁ, Alena. *Magické čtverce a další číselná schémata: alfabeta 2.* 1. vyd. Praha: Prometheus, 2005

Myšlení a řeč/jazyk:

- BROŽOVÁ, Pavla a BROŽ, František. *Hrátky s češtinou a literaturou pro 1. stupeň ZŠ: křížovky, osmisměrky, spojovačky a jiné rébusy.* 1. vydání. V Brně: Edika, 2016
- POSPÍŠILOVÁ, Zuzana. *Hádky a hříčky nejen se slovíčky: hádky, počítání, veselé malování, hříčky se slovíčky.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2015
- SCHNEIDEROVÁ, Eva. *Jazykové hry a hříčky.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010.
- SLABÝ, Zdeněk Karel. *Nedokončené pohádky.* Vyd. 3. Praha: Portál, 2013.
- ŠUP, Rudolf. *Učíme se číst s porozuměním: pro žáky 2. až 5. ročníku základní a obecné školy: žákovská učební pomůcka určená k rozvíjení čtení s porozuměním a zjišťování jeho úrovně.* Praha: Rudolf Šup, ©2001
- WEINBERGER, Jiří. *Učíme děti myslet a mluvit, aneb, Ví to každá kapka.* 1. vydání. Brno: Edika, 2016.
- VODIČKA, Jan et al. *Škola deskovou hrou: matematika a logika.* 1. vydání. Praha: Česká pedagogická komora, 2016.

Doporučená literatura

- CABELL, J.R. *Jak rozvíjet nadání vašich dětí.* Praha: Portál, 2001.
- DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty aneb nadání má každý.* Praha: Lidové noviny, 2005.
- FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností.* Praha: Portál, 2007.
- GRUBER, D. *Jak rozvíjet inteligenci svého dítěte.* Praha: Grada, 2005.
- HRÁBKOVÁ, L. *Nadání a nadání.* Grada, Praha: 2009.
- JURÁŠKOVÁ, J. *Základy pedagogiky nadaných.* IPPP: Praha, 2006.
- LANIADO, N. *Jak od malička rozvíjet inteligenci dětí.* Praha: Portál, 2004.
- STEHLÍKOVÁ, M. *Život s vysokou inteligencí.* Praha: Grada 2016